

CAPUT XXIII.

Defenditur tertia confirmatio tertiæ rationis principalis.

In capite vigesimo tertio Barclaius refellere nititur confirmationem tertiam rationis meæ tertiæ principalis : hæc autem est confirmatio : Denique cur non potest liberari populus fidelis a jugo Regis infidelis, et pertrahentis ad infidelitatem ; si conjux fidelis liber est ab obligatione manendi cum conjuge infideli quando ille non vult manere cum conjuge Christiana, sine injuria fidei, ut a perte deducit ex Paulo, Corinth. vii, Innocentius III. in cap. Gaudemus, extra. de divortiiis ? non etiam major.

Ad hæc confirmationem Barclaius ita respondet, ut videatur de industria intelligere noluisse, in quo vis rationis consistat : idque ea de causa facit, ut occasionem habeat, multa scribendo, vel doctrinam suam ostentandi, vel librum suum locupletandi. Sed prudens lector facile animadvertet eum extra rem vagari. Initio enim fingit me loqui de conjugio inter fideles contracto, quorum alter postea in hæresim labitur : quod matrimonium omnino insolubile est, et non recte comparari potest cum vinculo, quod matrimonium omnino insolubile est, et non recte comparari potest cum vinculo, quod est inter regem, et populum.

Sed mihi numquam venit in mentem de matrimonio ejusmodi loqui. Igitur locutus sum de matrimonio contracto inter infideles, quorum alter cum ad fidem convertitur, liber est a cohabitatione, et a jugo conjugis infidelis. Quod autem de hoc matrimonio locutus sim, planum est ex Apostolo, et Innocentio, quos citavi ; non enim Apostolus, ad Innocentium liberum pronunciant a conjugio eum, qui contraxit post baptismum cum infideli, sed eum qui contraxerat ante baptismum cum infideli, et postea conversus est ad fidem conjuge in infidelitate permanente.

« At, inquit Barclaius, tu non dixisti, conjugem fidelem liberum esse a jugo, aut vinculo, sed ab obligatione manendi cum conjuge infideli ».

Respondeo : Me dixisse, quod Apostolus

dixit, et intellexisse, quod Apostolus intellexit. Apostoli verba hæc sunt : *Si quis frater habet uxorem infidelem, et hæc consentit habitare cum illo, non dimittat illam : et si qua mulier habet virum infidelem, et hic consentit habitare cum illa, non dimittat virum : quod si infidelis discedit, discedat : non enim servituti subjectus est frater, aut soror in hujusmodi.* Ubi loquitur de obligatione cohabitandi, quemadmodum et ego loquutus sum ; sed non intellexit Apostolus per libertatem ab obligatione cohabitandi, solam libertatem ab obligatione cohabitandi, manente vinculo, et jugo conjugii ; sed plenam libertatem cum potestate ineundi aliud conjugium, soluto vinculo, et jugo conjugii prioris : et hoc eodem modo verba mea intelligi volui, quo modo verba Apostoli intelligunt omnes Theologi. Itaque poterat Barclaius omittere plus quam partem dimidiam hujus capituli 23.

Accedit deinde propius ad rem, sed, ut argumentum solvat, implicat se gravissimo errori ; sic enim loquitur :

« Quod si posterioribus conjugibus argumentum intelligat, in promptu responsio est ex eadem Innocentii Epistola decretali : nimirum inter tales conjuges, non esse ratum matrimonium, quantum ad indissolubile conjunctionis vinculum attinet : et ideo ejusmodi conjuges plenam dissolvendi matrimonii libertatem habent, ut vel mutuo consensu, et bona gratia, vel cum ira sui animi, et offensâ discedant : et alter invito altero, ubi ei libitum sit, nexum illum conjugii per repudium, et divortium dissolvat. » Et infra : « Non mirum ergo si conjux ad fidem perductus a conjugis in infidelitate permanentis consortio, et potestate liber sit : cum etiam ambo in infidelitate mansissent, æque liberum alterutri eorum fuisset ab altero recedere, et bona gratia, neque apud Gentiles. Alii vero non pauci, ut sanctus Thomas, Scotus, Durandus, Paludanus, docent quidem cum Judæis ita dispensatum fuisse circa repudium : sed tamen a Christo sublatam fuisse eam dispensationem, ut postea non fuerit amplius neque Judæis, neque gentibus licitum : sunt enim Christi verba satis aperta, Marci v. *Qui dimissam duxerit nœchatur, et cap. x*

Respondeo : Mirum est, cur tantus jure-

consultus ex uno verbo Innocentii male intellecto in tantum errorem se præcipitaverit, nam quod ait Innocentius in cap. Quanto, de divort. matrimonium infidelium non esse ratum, non significat, esse solubile ad libitum, sed non esse insolubile omnino, ut matrimonium fidelium : solum enim solubile est in casu Apostoli, ipso Apostolo declarante in ea re voluntatem Dei. Quod autem matrimonium infidelium legitime contractum sit firmum, et insolubile, excepto illo casu, perspicuum est, primo ex ipso Innocentio in cap. Quanto, jam citato, ubi dicit, matrimonium infidelium esse verum : matrimonium autem verum definitur : Conjunctio viri, et femine individuum vite consuetudinem retinens, cap. Illud, de præsumptionibus. Ubi canonistæ communiter eam definitionem approbant, ut etiam Theologi apud Magistrum in 4. sent. distinct. 27. Secundo idem Innocentius, in cap. Gaudemus, de divort. expresse docet, repudium etiam apud infideles non esse licitum : quod idem habetur in Canon. Si quis judicæ 28. quæst. 1. ubi dicitur apud infideles valere repudium lege fori, non lege poli. Tertio Concilium Tridentinum sess. 24. in principio : « Matrimonii », inquit, « perpetuum, insolubileque nexum primus humani generis parens divini Spiritus instinctu pronunciauit, cum dixit : *Hoc nunc os ossibus meis, et caro de carne mea, quamobrem relinquet homo patrem, et matrem, et adheret uxori suæ, et erunt duo in carne una.* Et certe Adam non de matrimonio tantum Christianorum, sed de matrimonio in genere locutus est : proinde omne verum matrimonium perpetuum insolubileque nexum habet. Accedit quarto, communis Doctorum sententia : siquidem Magister sententiarum lib. iv. distinct. 33. Et cum eo sanctus Bonaventura, Richardus, Dominicus a Soto, et alii plurimi docent, repudium permissum fuisse Judæis a Deo per Mosem, ut minus malum, sed numquam fuisse licitum neque apud Judæos, neque apud Gentiles. Alii vero non pauci, ut sanctus Thomas, Scotus, Durandus, Paludanus, docent quidem cum Judæis ita dispensatum fuisse circa repudium : sed tamen a Christo sublatam fuisse eam dispensationem, ut postea non fuerit amplius neque Judæis, neque gentibus licitum : sunt enim Christi verba satis aperta, Marci v. *Qui dimissam duxerit nœchatur, et cap. x*

(1) Marc. V. 32 ; X, 12.

Quicumque dimiserit uxorem suam, et aliam duxerit, adulterium commisit super eam : et si uxor dimiserit virum, et alii nupsit, nœchatur (1). Itaque excusari non potest Barclaius, qui turcarum errorem sequutus, voluit licitum esse infidelibus pro arbitrio matrimonia separare. Tametsi enim Turcæ id faciunt, tamen cum errore manifesto faciunt. Ex quibus argumentum nostrum, quod frustra Barclaius solvere tentavit, omnino insolubile demonstratur. Nam, si licet conjugi fidei propter fidem, et religionem disrumpere vinculum, alioqui insolubile, quo alligatus erat conjugi infideli ante conversionem suam ad fidem ; quanto magis licebit populo fidei disrumpere vinculum propter fidem, et religionem, quo alligatus erat Principi infideli, præsertim si is populum fidelem pervertere satagat ? Debilis enim esse vinculum quo adstringitur populus Principi suo, quam sit illud, quo adstringitur uxor viro suo perspicuum est, cum vinculum populi ad principem multis de causis solvi poterit, et adhuc possit : vinculum autem uxoris ad virum, apud Christianos in nullo casu solvi possit, si ratum, et consummatum fuerit : apud infideles autem jure solvi non possit, nisi per conversionem alterius eorum ad fidem, altero perseverante in infidelitate.

CAPUT XXIV.

Defenditur ratio quarta Bellarmini pro potestate Pontificis in temporalibus.

In cap. 24. proponit Barclaius rationem quartam, qua ego usus fuero ad stabilendam potestatem Summi Pontificis in temporalibus usque ad ipsos Principes in certis casibus abdicandos. Hæc est autem ratio. Quando reges, et principes ad Ecclesiam veniunt, ut Christiani fiant, recipiuntur cum pacto expresso, vel tacito, ut sceptra sua subjiciant Christo, et polliceantur, se Christi fidem servaturos, et defensuros etiam sub pœna regni perdendi : ergo quando frunt hæretici, aut Religionis obsunt, possunt ab Ecclesia judicari, et etiam deponi a principatu, nec ulla fiet eis injuria si deponantur. Hucusque recitat Barclaius, quamvis in meo libro plura addantur ad confirmationem hujus rationis.

Respondet autem admittendo antecedens, et negando consequentiam. « Nam, inquit, licet verum sit Principes ad Ecclesiam venientes se sceptraque sua Christo subicere, et vel ultra ea promissa seu tacite seu expresse facere, quæ Bellarminus commemorat: non tamen verum est, nec inde sequitur, eos iudicari, et deponi posse ab Ecclesia, vel Summo Pontifice, si fidem fallant, et pactum, ad iurandum negligent: quia suprema illa Christi iurisdictio, et potestas temporalis in reges omnes, et mundum universum, quam habet, ut Dei filius, non competit Ecclesie, vel Pontifici, sed tantum illa potestas, quam Christus sibi assumpsit, dum inter homines humano more versaretur: at Christus nullum temporale dominium, et potestatem usurpavit, dum in terris, ut homo inter homines ageret, ac proinde neque Ecclesia, ut Ecclesia, neque Papa, ut caput Ecclesie, et Vicarius Christi ullam temporalem potestatem, ut pluribus explicat, et probat idem vir doctissimus lib. II. de Pontif. cap. 4. »

Respondeo: Argumentum Barclaii, quo mei argumenti consequentia oppugnatur, malam habet consequentiam, et falsum antecedens: quare sine viribus ullis solo strepitu verborum pugnat. Consequentia, inquam, ejus argumenti mala est, quoniam etiamsi Ecclesia, vel Papa non haberet ex se potestatem principes hæreticos deponendi, haberet tamen ex ipsa promissione jurata, et ex pacto inito cum ipsis principibus, quando ad Ecclesiam Christianam admissi sunt: id quod exemplo illustrari potest: quando enim reges cum Romano imperio societatem inibant, et fidelitatem illi jurabant, si postea rex socius ad hostes Romanorum deficiebat, non existimabant Romani injuriam se illi regi facturos, si eum regno privarent: quoniam tametsi ante initam societatem, nullam haberent Romani potestatem in eum regem, tamen fides data, et juramento firmata potestatem illis dabat. Deinde falsum est antecedens argumenti Barclaiiani, ut hucusque satis ostendimus disputatione tam proluxa, et ex iis, quæ Barclaius hoc loco admittit, nullo negotio demonstrari potest: admittit enim habere Summum Pontificem, ut Christi Vicarium, eam potestatem, quam Christus habuit, dum ut homo inter homines vixit. Christus autem, quamvis noluerit, ullum temporale Regnum eripere iis, qui ea possidebant, idque vel sibi assumere, vel aliis tradere; tamen qui negat potuisse Christum

id facere, Evangelium ipsum negat: quid enim est quod idem Christus dicit Joan. XIII. *Dedit et omnia Pater in manus?* Si habuit omnia in manus, certe super omnia potestatem habuit: si super omnia potestatem habuit, cur non potuit de temporalibus rebus omnium hominum disponere? Item Joan. XVII. Idem Dominus ait Patri; *Sicut dedisti ei potestatem omnis carnis.* Ubi per omnem carnem omnes homines intelliguntur. Habuit igitur Christus homo in terris potestatem super omnes homines, ac per hoc super imperatores etiam, et reges, potuitque eos, si voluisset, iudicare, punire, regnis, imperisque privare: cujus potestatis exemplum aliquod ostendit, cum dæmonibus concessit ut in ingentem pecorum multitudinem iruerent, eosque omnes in mare suffocandos præcipitarent: neque timuit ne forte injuria afficeret eos, qui ex interitu tam numerosi gregis, qui ad duo milia ascendebat, teste S. Marco cap. v, non levem jacturam patiebantur. Judicavit enim Dominus expedire ad gloriam Dei, ut de re illa temporali disponeret etiam cum detrimento dominorum, ut sciretur quanta multitudo spirituum immundorum hominem obsedisset, et quanta facilitate ipse tantum numerum dæmonum solo imperio eiecisset.

Quod addit Barclaius, me docuisse, Ecclesiam, ut Ecclesiam, vel Pontificem, ut caput Ecclesie et Christi Vicarium, nullam temporalem potestatem habere posse; mera impostura est. Ego enim solum docui, Pontificis potestatem directe spiritualem esse, sed indirecte extendi ad temporalia, atque ad ipsam etiam principum terrenorum depositionem. Et cur, obsecro, tantum laborat Barclaius in examinandis, et refellendis Bellarmini rationibus pro confirmanda Pontificia potestate in temporalibus, si Bellarminus cum Barclaiio convenit in abneganda Pontificia potestate in temporalibus? Sed libri sæpius recusi extant, et facile poterit lector iudicare, utrum ego in eodem libro mecum ipse pugnem, an potius Barclaius impostorem agat, ea sententia nobilis poetæ fretus:

¶ Dolus, an virtus, quis in hoste requirat?

Addit postea Barclaius aliam responsionem, quoniam non erat tam supidas, ut non videret priorem solutionem nullas vires habere, ait igitur: « Quæ omnia promittunt

quidem Principes Christo, acceptante promissionem Ecclesie, tamquam ejus sponsa, in ejus sinu regenerantur, aut ipso Pontifice non ut homine, sed ut Christi Dei ministro vicariam operam præbente; ac proinde ipsi Christo per Ecclesiam, vel Papam obligatio principaliter acquiritur. Et infra: « Si pactum conventum postea neglexerint, aut prorsus contempserint, ab eo solo puniri possunt, in cujus verba jurarunt, quique omnium rerum temporalium Dominus est, et quem supra se Judicem in temporalibus solum habent; non autem ab eo, cui rerum tantummodo spiritualium, et recipiendæ promissionis cura commissa est. »

Respondeo: Promissio, qua principes infideles, cum ad Ecclesiam veniunt, pollicentur se fideles futuros, et Ecclesiam defensuros, neque ab ea unquam recessuros, aut eam oppugnaturus, sub pena privationis regni; promissio, inquam, ejusmodi principaliter quidem ad Christum dirigitur; sed tamen transgressores non solus Christus immediate, et per se punire potest: sed postea etiam Christi Vicarius, qui auctoritate a Christo accepta Ecclesiam regit, transgressores pacti, et juramenti punire, quemadmodum quotidie videmus, eos qui absentis regi coram prorege fidelitatem jurant, si forte defectionem moliantur ab ipso prorege continuo puniri; et clericos, qui absentis Episcopo, coram ejus vicario generali obedientiam spondent, si forte contumaces efficiantur, ab eodem Vicario carceribus mancipari, et plecti.

« At, inquit Barclaius, raro rex ipse fidelitatis iurandum acceptat, sed ut plurimum per Cancellarium id opus exequitur. Cancellarius itaque cum Magnates in verba regis jurantes ad feuda, et dignitates admittit, eas in civili administratione, et jurisdictione temporali sub rege partes obit, quas Pontifex sub Christo in spirituali gubernatione Ecclesie, cum principes ad eam venientes interposito fidelitatis, et pietatis erga Deum sacramento, recipit. Et ut ille quidem clienti semel recepto licet postea fidem frangat crimenque committat, quod feloniam vocant ex nulla causa feudum auferre potest, quod solius regis sit, minimeque cancellario concessum. Ita neque hic receptos in Ecclesiam principes, quantumvis graviter postea delinquant, fideique desertores fiant,

regnis et dignitatibus privare, aut alio modo temporaliter punire potest. »

Respondeo: Hæc tota ratio deceptionis Barclaii, quod summum Pontificem Cancellario similem esse ducit, in quo nulla est iurisdictio. Quæ similitudo longissime abest a veritate: siquidem Scripturæ divinæ veram potestatem, et jurisdictionem, eamque amplissimam, et supremam Pontifici tribuunt: nam quod dicitur Matth. XVI: *Quodcumque ligaveris, et quodcumque solveris, non officium cancellarii, sed officium presidis jurisdictionem habentis sonat.* Et illud: *Pasce oves meas,* Joan. ult. non officium cancellarii in regno, sed potestatem illam Pontifici tribuit in Christianos, quam habet pastor in oves, qui eas utique regere, et ligare, et baculo ferre, et ad omnem obedientiam cogere potest. Illud etiam quod Apostolus in Actis cap. XX. dicit: *Attendite vobis, et universo gregi, in quo vos Spiritus sanctus posuit Episcopos regere Ecclesiam Dei:* non officium cancellarii, sed officium rectoris, et præpositi significat. Denique illud Matth. XXIV. *Quis putas est fidelis servus, quem constituit Dominus supra familiam suam?* non officium cancellarii nobis ostendit, sed officium magistri domus, qui toti familiæ cum potestate præest. Quare summus Pontifex non cancellario, sed prorege in regno, vel vicario in Episcopatu, vel rectori in civitate, vel præposito in familia, vel capiti in corpore comparari debuit: et hæc quidem a nobis dicta sunt, si admittenda esset sententia illa Barclaii, quod principes cum ad Ecclesiam veniunt, soli Christo fidelitatem, et obedientiam spondeant: sed ea sententia falsa est, neque eam admittere ulla ratione possumus, spondent enim principes obedientiam, et fidelitatem expresse vel tacite, non Christo solum, sed etiam iis, qui Christi locum in terris gerunt. Atque huc pertinet illa confirmatio argumenti, quam ego rationi meæ quartæ subieci, et quam Barclaius in extremo cap. 24. refert et quorsum pertinet, ignorare se dicit, aut fingit.

« Quod autem, inquit, huic quartæ rationi subiecit: (nam non est idoneus Sacramento Baptismi, qui non est paratus Christo servire, et propter ipsum amittere quicquid habet: ait enim Dominus Luc. XIV. *Si quis venit ad me, et non odit patrem, et matrem, et uxorem, adhuc autem, et animam suam, non potest meus esse discipulus*). Id quorsum spe-

(4) Matth. XVI, 19; Joan. XXI, 17; Act. XX, 28; Mat. XXIV, 45.

ctet, non video : nemo certe hoc negat, sed quid inde? talis ratio non magis ad institutum pertinet, quam quod remotissimum est : ut nec illud, quod ibidem sequitur. (Præterea Ecclesia graviter erraret, si admitteret aliquem regem, qui vellet impune fovere quamlibet sectam, et defendere hæreticos, et evertere Religionem.) Est hoc verissimum, sed ut dixi, nihil ad institutum pertinet : non enim de ea re hic questio est, sed de potestate temporali Ecclesia, sive Summi Pontificis. »

Respondeo : Quorsum ista pertineant, et quod ad rem propositam maxime faciant, ita ostendo. Pingamus regem aliquem infidelem ad Ecclesiam venire, et a Barclaio institutum ita loqui : Ego civis Sanctorum per Baptismum effici cupio, et sancte promitto, sceptrum meum Christo velle subijcere, Ecclesiam ejus pro viribus defendere, et numquam a sancto proposito deficere : protestor tamen, quod si forte fidem fregero, si hæreticus, si apostata, si paganus evasero. si Religionem Catholicam persequi, et funditus evertere conatus fuero : nolo ab Ecclesia, vel ejus Præsidente, sed a solo Christo poena temporali puniri : et si forte Præsides Ecclesie per sententiam excommunicationis me de cœtu piorum expulerit, volo ut nihominus fideles Ecclesia filii mihi, ut regi servire et obedire teneantur, neque ab hujus obedientia vinculo absolvi ullo modo possint. Quæro nunc a Barclaio, an ejusmodi rex ab Ecclesia, ut idoneus, ad Baptismum possit admitti? affirmabit opinor : sed a prudentibus iridebitur. Nam si quis civitate terrena donari vellet, et protestaretur, si proditor civitatis fieret, nolle se a præsidente civitatis, sed a solo rege in longinqua regione manente, immediate posse puniri : quis non rideret? Certe qui paratus esse debet, juxta Evangelium, vitam propriam exponere pro Christi fide, nonne magis paratus esse debet regnum terrenum amittere? ridiculum autem est, dicere, paratus sum regno privari, si fidem fregero : sed nolo privari per sententiam hominum, volo per Angelos de cœlo sententiam pronuntari. Certe etiam Ecclesia valde esset imprudens, si in gremium suum admitteret eum, qui vellet impune grassari in Ecclesia membra, et nollet fidelem populum posse per ullam hominum mortalium auctoritatem a sua tyrannide liberari.

CAPUT XXV.

Defenditur quinta ratio Bellarmini pro potestate Summi Pontificis in temporalibus.

In cap. 23. Barclaius excutit rationem meam quintam, ac primum eam refert his verbis : Quinta et postrema ratio est ex cura, et officio pastoralis. Cum Petro dictum est, inquit, *Pasce oves meas*, Joan. ult., data est illi facultas omnis, quæ pastori necessaria ad gregem tuendum : at pastori necessaria est potestas triplex, una circa lupos, ut eos arecat omni ratione, qua poterit : altera circa arietes, ut si quando cornibus lædant gregem, possit eos recludere : tertia circa oves reliquas, ut singulis tribuat convenientia pabula : ergo hanc triplicem potestatem habet Summus Pontifex.

His recitatis subjungit Barclaius : « Ex hoc principio, et fundamento tria, ut illi videtur, argumenta urgentia deducuntur. Sed non longius abeat, respondeo in primis ad istud ipsum fundamentum, totum verum esse, ac pro me stare, atque inde contrarium ejus, quod ipse asserit bellissime colligi. » Hæc ille, qui post multa inania verba, textit hunc syllogismum : « Christus commendando suas oves Petro dedit omnem potestatem necessariam ad tuendum gregem. Alqui non dedit ei potestatem temporalem : ergo potestas temporalis, non est necessaria ad tuendum gregem. »

Respondeo : Si per potestatem temporalem velit intelligi Barclaius potestatem, quæ sit in se proprie, et formaliter temporalis, admitti potest argumentum : sed nego inde sequi, non esse necessariam summo Pontifici potestatem, quæ, licet sit in se spiritualis, tamen extendi possit ad temporalia, prout ad spiritualia, referuntur, eisquesubordinantur. Sia autem per potestatem temporalem intelligat potestatem disponendi de temporalibus in ordine ad spiritualia : tum dico, falsam esse assumptionem : et addo syllogissimum Barclaii eo vitio laborare, quo nullum est in arte disserendi notius, id enim assumit, et sibi concedi petit, quod veritatem in questionem. Assumit enim S. Petro non fuisse datam temporalem potestatem, quasi hoc ipsum non esset quod in toto libro suo probare contendit. Et certe si isto modo dis-

putare liceret, possem ego quoque ita ratiocinari : Christus Petro dedit eam solum potestatem, quæ necessaria est ad tuendum, et pascendum gregem : atqui dedit potestatem spiritualem, quæ extenditur ad temporalia, ut ad spiritualia referuntur ; ergo ejusmodi potestas necessaria est ad gregem tuendum, atque pascendum. Sed audiamus alium syllogismum Barclaii, priori non dissimilem.

« Deinde, inquit, progredimur hoc modo. Absurdum est summum Pontificem, quatenus successor est B. Petri, habere plus potestatis, quam habuit Petrus. At Petrus nullam habuit potestatem temporalem in Christianos : ergo nec summus nunc Pontifex, quatenus successor ejus est. »

Ac ut hic quoque objiciatur, eum assumere, quod erat probandum, probat assumptionem ex Bellarmino lib. v. de Pontif. cap. 6, ubi dicit, potestatem spiritualem, et temporalem esse similes spiritui, et carni : et quemadmodum spiritus, et caro possunt esse conjuncta, ut in homine, et separata, ut in angelis, et bestiis, sic etiam potestas spiritualis, et temporalis possunt esse conjuncta, ut nunc sunt inter Christianos ; et separata, ut erant tempore Apostolorum, quando nullus erat in Ecclesia princeps politicus. Ex his ita colligit Barclaius :

« Si separata erant hæ potestates tempore Apostolorum, et erant revera de jure, et de facto : consequitur necessario, divum Petrum nullam habuisse temporalem potestatem : alioqui falsum esset eas fuisse separatas. »

Hoc argumentum tanti facit Barclaius, ut paulo infra dicat :

« Et vero hæ rationes apertiores sunt, quam quibus aliquis sine fraude reniti, et repugnare possit ; ut mirum sit homines eruditos, cæterosque pios, ita zelo quodam inconsiderato obeccari, ut dubia pro certis, pro perspicuis obscura, pro rectis contorta, pro expeditis denique involuta, et implicata multis controversiis, et contradictionibus amplecti, et sequi non dubitent. » Hæc ille, qui usque ad finem capitis pergit reverentiam suam erga Sedem Apostolicam predicare, nostram cæcitate redarguere, et multa ex iis, quæ antea dixerat, more suo repetere.

Respondeo : Verissime dictum a Bellarmino simillimum esse potestatem spiritualem, sive Ecclesiasticam spiritui, et temporalem, sive politicam carni : quam similitudinem ante Bellarminum ad hanc rem explicandam

adhibuerunt S. Gregorius Nazianzenus, Hugo de S. Victore, S. Thomas, Alexander A. lensis, Thomas Waldensis, et alii. Nec minus vere dictum est, eas potestates tempore Apostolorum fuisse separatas, quo modo spiritus Angelicus separatus est a carne : et caro brutorum separata est a spiritu : nunc autem conjunctas esse, quo modo spiritus, et caro conjunguntur in homines. Ex his autem recte colligitur, S. Petrum habuisse potestatem Apostolicam, id est, spiritualem, et Ecclesiasticam, supremam, et amplissimam, et non habuisse potestatem regiam, sive imperatoriam, aliamve mere temporalem, atque politicam : sed non recte colligitur, potestatem spiritualem S. Petri non se potuisse extendere ad omnia temporalia, et ad ipsa regna, et imperia dirigenda, et corrigenda, si reges, et imperatores Christiani fierent. Itaque discrimen inter tempus Apostolicum, et nostrum, non est circa potestatem, quæ semper eadem fuit in S. Petro, et in successoribus ; sed circa materiam subjectam, sive circa usum potestatis : tunc enim potestas Apostolica non exercebatur in regibus dirigendis, quia nulli erant reges in Ecclesia Christiana, cujus Ecclesia pastor, et rector est Christi Vicarius : nunc autem eadem illa potestas exercetur in regibus dirigendis, et corrigendis, quoniam non desunt in Ecclesia reges, et principes politici.

Ac ut exemplis rem illustrem, certe spiritus humani a corporibus separati, iidem sunt, qui antea erant cum corpora animarent, et eandem ipsam potestatem habent, quam antea habebant : et tamen nunc separati non regunt corpora, ut antea regebant, et iterum post resurrectionem regent, sic etiam spiritus Angelici sive boni, sive mali, dum corpora nulla assumunt, non exercent potestatem in membra corporis : cum autem vel corpora aëria sibi adjungunt, vel in corpora humana ingrediuntur, corpora illa nutu movent, eisque imperant et moderantur : nec tamen ullus erit tam imprudens, qui existimet Angelos acquirere potestatem novam, cum corpora assumunt : pari ratione cum in corpore humano membrum aliquod absconditur, et a reliquo corpore separatur, non potest spiritus membrum illud movere, eique dominari ; non quod potestas spiritui desit, sed quia deest membrum, in quo movendo spiritus exerceatur. Denique initio Ecclesie Christiane antequam Apostoli Diaconos ordinarant, non poterant Apostoli

Diaconi uti, eisque imperare : posteaquam autem ordinati sunt, iis Apostoli utebantur, eisque imperabant. Num igitur concedemus, defuisse Apostolicam quam potestatem Ecclesiasticam antequam Diaconi esse crepissent in Ecclesia? concedemus omnino, si cum Barclao desipiamus, qui ex defectu materia defectum colligit potestatis. Ex his apparet, quam levia sint argumenta Barclai, quæ ipsius iudicio demonstrationes indissolubiles videbantur.

CAPUT XXVI.

Detenditur prima pars rationis quintæ pro potestate summi Pontificis in temporalibus.

In cap. 26. aggreditur Barclaius refutare primam partem rationis meæ quintæ: erat autem hæc ratiocinatio. Pastori necessaria est potestas circa lupos, ut eos arceat omni ratione qua poterit ab ovili: lupi autem, qui Ecclesiam vastant, sunt hæretici: ergo si princeps aliquis ex ove, aut arcte lupus fiat, id est, ex Christiano fiat hæreticus, poterit pastor Ecclesiæ eum arceere per excommunicationem, et simul jubere populo ne eum sequatur, ac proinde privare dominio, quod habet in subditis.

Ad hanc ratiocinationem Barclaius respondens admittit omnia, excepta illa extrema parte conclusionis, qua diximus, posse Pastorem jubere populo, ut non sequatur amplius regem suum distinguit enim hanc partem, ac dicit: Posse quidem pastorem jubere fidelibus, ut non sequantur regem hæreticum in hæresibus, sed non posse jubere, ut non sequantur eum in rebus politicis.

Addit autem posse quidem regem hæreticum privari communione fidelium in rebus sacris, sed neque hoc esse faciendum, si periculum sit schismatis, et scandali, et graviorum malorum, ex Augustino lib. III. cap. 2. contra Epist. Parmeniani: de qua re diximus, cap. 9. Ubi hæc eadem Barclaius fusius tractavit: jam enim admonui, Barclaium in repetitione rerum earundem magnam partem libri sui consumere voluisse.

His igitur omissis, tota ratio, ob quam negat Barclaius posse a summo Pastore prohiberi fidelibus, ut regi hæretico obedientiam etiam in rebus politicis præstent, ea

est, quoniam jure divino debetur regibus obedientia: et non potest ullus homo, ac ne ipse quidem summus Pontifex dispensare in jure divino: et ad hoc probandum adducit rescriptum Innocentii III. qui cap. Cum ad monasterium, de statu Monach., dicit: « Non posso dispensari cum monacho, ut uxorem ducat, vel rerum proprietatem habeat »: et hoc loco multa disputat de jure divino, et humano, et de matrimonio Constantiæ Rogerii regis filia, quæ cum esset sanctimonialis, ex dispensatione Clementis III. Pontificis, nupsisse dicitur Henrico VI imperatori.

At nos supra, rationem Barclaii nullius roboris esse demonstravimus: quoniam de jure divino est, ut inferior obediat superiori, quamdiu superior est: sed si desierit esse superior, desinet etiam præceptum de obedientia illi exhibenda. Id quod ostendimus ex multis similibus: siquidem juris divini est, non solum, ut populus obediat regi: sed etiam ut filii obediant patri, servi domino, uxores maritis: et tamen si filius emancipetur, et servus libertate donetur, et uxor per divortium, aut repudium a marito separatur, non amplius tenentur lege illa divina: quemadmodum, etiam promissa jurata jure divino servanda est, et tamen si is, cui promissa facta est, eam reâct, non tenentur eam implere qui promissit, Rescriptio jure divino sancita est, et tamen si creditor debitum remittat, rescriptio obligatio nulla restat: atque exempla similia plurima possent adduci. Sic igitur, jure divino tenetur populus regi servire, dum rex est: sed si rex desinat esse, quod multis modis fieri potest, nulla remanet obligatio servitutis, aut obedientiæ: non est autem de jure divino, ut rex justis de causis deponi non possit: multoque minus juris divini est, ut summus Pontifex declarare non possit, regem hæreticum non esse legitimum regem, nullamque ei deberi a fidei populo obedientiam.

Quod autem attinet ad cap. Cum ad monasterium, de statu monachorum, res facilis est: id enim solum Innocentius docet, non posse consistere matrimonium, et proprietatem rerum cum statu monachorum: cum ad essentialia vitæ monasticæ pertineant continentia, et paupertas. Itaque non poterit summus Pontifex facere, ut idem monachus sit, et conjugatus: idem monachus, et dives opum in particulari. Aliud autem est, utrum possit summus Pontifex dispen-

sare cum monacho, ut transeat a vitâ monastica ad vitâ sæcularem, et secularis effectus matrimonium inire possit, et opes proprias retinere, de hoc enim varie sentiunt doctores. De Constantia vero Rogerii regis filia fabulam esse existimamus, quod sanctimonialis, et vetula cum esset, dispensatione Clementis III. nupsit Henrico VI. Nam Gotefridus Viterbiensis, qui Henricum VI. in litteris, et moribus insituebat, scribit, nuptias Henrici cum Constantia celebratas Mediolani anno salutis 1186. sedente in Apostolica Sede Urbano III. et ipsa Constantia annum trigessimam agente, ex quo sequitur, ut falsum sit dispensasse cum ea in votis monasticis Clementem III. vel, ut alii dicunt, Coelestinum III. ut alii, Alexandrum III: nam hic jam obierat, illi nondum sedere cœperant: falsum quoque sit, eam nupsisse cum esset vetula annorum supra quinquaginta: falsum denique fuisse antea sanctimonialem, cum id nullus scribat ex iis, qui eo tempore vixerunt. Vide Card. Baronium tom. XII. Annalium ad annum 1186.

CAPUT XXVII.

Utrum votum, an juramentum magis obliget.

In cap. 27. Barclaius, ut causæ suæ undique adjuncta conquirat, confert votum monachorum cum juramento illo, quo populi regibus fidelitatem, et obedientiam pollicentur. Ac dicit, Pontificem ex aliquorum Doctorem sententia dispensare posse in votis monachorum, sed etiam si hoc detur, non esse admittendum, ut dispensare possit in juramento, quo populi ad regis obedientiam se adstringunt. Videtur igitur sentire Barclaius majus vinculum juramenti esse, quam voti, cujus tamen contrarium diserte sanctus Thomas in 2. 2. qu. 89. art. 8. et cœnoscere schola theologorum in Sent. dist. 39. Votum enim est promissio facta Deo: juramentum est confirmatio promissionis homini factæ: magis autem tenetur homo implere promissionem factam Deo, quam homini. Deinde qui votum violat, infidelis est Deo: qui juramentum frangit, crimen irreverentiæ in Deum committit: gravius autem crimen infidelitatis est, quam irreverentiæ:

cum infidelitas omnis erga superiorem irreverentiam conjunctam habeat, non omnis irreverentia infidelitatem. Igitur gravius peccat votifragus, quam juramenti violator: proinde magis obligat votum, quam juramentum. Denique votum res est absolute bona: juramentum bonum est necessitate cogente: alioqui Dominus Matth. v. dicit: *Ego autem dico vobis non jurare omnino*. Et Jacobus in epistola sua cap. 5. *Ante omnia, inquit, fratres mei nolite jurare*: nusquam autem legimus, nolite vovete: sed contra, rex et propheta David hortatur, dicens in Psal. LXXV. *Vovete, et reddite Domino Deo vestro* (1). Igitur votum nobilissimum juramento est, ac per hoc gravius peccat qui votum frangit, quam qui juramentum violat: proinde magis obligat votum, quam juramentum: quare si summus Pontifex dispensare potest in votis, multo magis poterit in juramento.

Sed Barclaius resistit hæc ratione: « Totus ordo monachalis, alique in Ecclesia, ut quidam volunt, ab humanis constitutionibus, et jure positivo profecti sunt, in quos idcirco plena, et omnimoda potestas Pontifici est, uti superius paulo diximus: at submissio et obedientia regibus, ac principibus, atque omnibus omnino præpositis, et superioribus debita, est juris naturalis, et divini utroque testamento confirmata. Nam licet de humano jure sit, ut hæc, aut illa reip. forma utamur, vel huic, aut illi Principem habeamus: tamen ut eum, quem semel accepimus, revereamur, eique in omnibus, quæ Dei mandatis non repugnant, submissæ pareamus, non humanæ solum, sed naturalis, et divini est ordinationis. »

Respondeo: Hoc argumentum ab omni parte nutat: nihil enim solidi, nihil firmi habet. Nam quod totus ordo monachalis ab humanis constitutionibus, et jure positivo profectus sit, non modo falsum, sed etiam hæreticum est, siquidem consilia Evangelica, in quibus ordo monasticus fundatur, non ex humana constitutione, sed ex ipso ore Domini, ac Dei nostri Jesu Christi profecta sunt: de qua re fuse tractavi in lib. de monachis, neque id illis Catholicus negat. Deinde vota ipsa monastica, in quibus essentia Monastica vitæ consistit, juris esse divini, non modo Catholici omnes docent, sed et ipse Barclaius paulo ante confessus est. Unde ergo nunc totum ordinem mona-

(1) Matth. V, 34; V, 42; Psalm. LXXV, 42.

sticum ab humanis constitutionibus, et jure positivo profectum esse dicit? Præterea, si, ut ipse in hoc suo argumento assumit, submissio regibus, ac principibus, atque omnibus præpositis, et superioribus debita, est juris naturalis, et divini in utroque testamento confirmata; ergo submissio monachorum suis præpositis, et superioribus debita, est juris naturalis, et divini, in utroque testamento confirmata. Unde igitur Barclaius colligit, posse Pontificem dispensare in obedientia, et submissione monachorum erga suos præpositos, et superiores; et non posse in obedientia, et submissione populorum erga reges, et principes, cum utraque sit juris naturalis, et divini in utroque testamento confirmata? quin etiam cum obedientia monachorum habeat votum, idque solenne adjunctum; et obedientia populorum simplici juramento confirmata sit: videtur omnino facilius posse dispensari per Summum Pontificem, in obedientia populorum, quam monachorum, cum voti vinculum majus sit, quam juramenti, ut theologii docent. Denique quemadmodum Barclaius teste juris humani est, qua forma reip. utatur, et hunc aut illum principem habeamus; sed posteaquam aliquem accepimus in principem ut ei pareamus, juris divini est: sic etiam juris humani est quo ritu, et forma vivendi monachi utantur, et hunc aut illum præpositum habeant; et tamen ut ei, quem in præpositum semel scæperunt, submissio pareant, juris divini est. Ergo omnia paria sunt, neque ulla est ratio cur possit summus Pontifex in uno dispensare, et non in altero, id est, cur possit monachos a vinculo obedientiæ præposito suo promissæ absolvere, et non possit absolvere subditum a vinculo obedientiæ regi suo promissæ.

Pergit Barclaius, et argumentum textit ex natura voti, et juramenti: quod argumentum, quia non multum ad rem facit, et tamen verbosissime ab ipso proponitur, ego in pauca contraham, ut vis argumenti quanta sit appareat: sic igitur ille ratiocinatur: Votum est promissio facta Deo, et Ecclesiæ, proinde creditur principalis est Deus: potest autem Pontifex, qui Vicarius Dei est, et caput Ecclesiæ loco Christi, declarare non displicere Deo, et Ecclesiæ, ut promissio illa ob justam aliquam causam, et magis Deo gratam, quam sit promissionis illius adimpletio, remittatur, et condonetur ei, qui voverat. At juramentum quo pactum aliquod,

vel sponso obsignatur, non facit Deum proprie creditorem, sed hominem, cum quo pacto initum, et cui promissio jurata facta est, quod ex eo perspicuum est, quod homo creditor potest etiam sine ulla causa liberare debito: cum, et juramento solvere; si illi promissionem sibi factam libere remittere velit: neque hic habet locum interpretatio, aut declaratio summi Pontificis, cum homo ipse creditor per se loquatur. Ergo non potest summus Pontifex homines a juramento solvere, quoniam privaret creditorem invitum obligatione sibi optimo jure quæsita, et omni jure divino, et humano licita.

Respondeo: Quando summus Pontifex solvit homines juramento, non tollit jus quæsitum ex justa, et licita obligatione: sed vel declarat obligationem, et promissionem fuisse, vel factam esse illicitam, ut cum absolvit populos a juramento fidelitatis præstito principi heretico, vel qui postea in hæresim lapsus est: aut tollit vinculum juramenti, relicta promissione in suo vigore, ad eum finem tantum, ut possit, qui promiserat, sine periculo sacrilegii prosequi jus suum coram legitimis iudicibus.

Sed hæc Barclaius non erant incognita, ut qui juris prudentiam præcipue profiteretur: ideo subjungit: « Sed esto auferre ex causa possit, et promissionem jurisjurandi vinculo liberare (ne de hac re amplius cum canonicis hic contendam) auferat igitur: quid ei deinde facto consequens in nostro hoc negotio videtur? liberum fore populum, dices, ab imperio, et subjectione principis, statim atque jurisjurandi nexu solutus est. Ita ne vero? an non perspicis, jusjurandum hoc non esse nisi accessionem tantum confirmatricem illius obligationis, qua fides, et obedientia principi promissa est, an ignoras accessiones tolli, et liberari posse sine interitu principalis obligationis? Manet ergo adhuc obligatio, cui jusjurandum accesserit: quæ quoniam juris naturalis, et divini est, non minus tenet hominum mentes, et conscientias apud Deum, quam si esset juramento sustentata ».

Respondeo: Potest quidem, ut supra dixi, tolli vinculum juramenti, etiamsi non tollatur promissionis obligatio. Sed quando summus pontifex propter hæresim, aut aliam justam causam, solvit populos a juramento fidelitatis, simul etiam solvere solet a vinculo promissionis, ac jubere, ut populi non amplius obediant ei, cui promissionem obe-

dientiæ fecerant: posse autem id Pontificem, ut Christi Vicarium, præstare, nos supra ex doctoribus, et conciliis, et ex ipsis etiam divinis litteris ostendimus, et antea multos annos idipsum quinque rationibus theologis ostendimus: neque Barclaius omnibus suis argumentis, et cavillationibus eas rationes refellere potuit. Nam quod hoc loco iterum repetit, et inculcat, obligationem parendi regibus esse juris naturalis, et divini, non semel a nobis explicatum est, id esse intelligendum de obligatione parendi regibus, dum reges sunt: non esse autem juris naturalis, et divini, ut rex non possit regno privari, si hæreticus efficiatur, et ratio manifesta, et usus frequens apertissime demonstravit.

« At, inquit Barclaius, hoc axiomate Belarminus præcipue nititur, dum vult ostendere, Papam non posse subijcere se ipsum sententiæ coactivæ conciliorum quoniam (inquit lib. II. de Conciliis, cap. 18.) Papa potestas super omnes est de jure divino: non autem potest Papa dispensare in jure divino. »

Respondeo: Si Papa se ipse subijceret sententiæ coactivæ conciliorum, aut principum quorumcumque, vere subijceret superiorem inferioribus, ac per hoc cum divino, et naturali jure pugnaret: nam jure divino Papa est Pastor, et Pater, et Præpositus omnium Christianorum, ac per hoc superior omnibus, qui oves, et filii, et subditi ipsius sunt: et jure etiam divino superior ab inferiore judicari non potest judicio saltem coactivo. At vero cum Papa judicat regem, vel etiam deponit, nihil agit contra jus divinum, quoniam superior inferiorem judicat, pastor ovem, pater filium, præpositus subditum, quod est juri divino, et naturali rationi maxime consentaneum. Quamvis enim reges in temporalibus non agnoscant superiorem temporalem, vel etiam nullum agnoscant directe nisi Deum: tamen agnoscere debent superiorem spirituales, cujus potestas ad temporalia se extendit, quatenus ea spiritualibus subordinantur, ut supra non semel dictum est.

Ad extremum se loquitur Barclaius: « Ne qua eremus, tenendum est, Apostolicæ potestatis plenitudinem eam tantum potestatem complecti, quam Dominus Jesus Dei filius, cum in hoc mundo versaretur, ut homo inter homines habere voluit: et eateus Papam nobis Christum referat: et ejus esse Vicarium; non autem potestatem illam,

quam ut Dei filius, Deus ipse Patri æqualis ab æterno habuit, et divinitati suæ omnipotentia reservavit, de qua ait: *Dona est mihi omnis potestas in celo, et in terra*. »

Respondeo: Non admitto solum, quod Barclaius hic postulat, plenitudinem Apostolicæ potestatis, non esse parem omnipotentia divinitatis Christi: sed addo etiam, non esse omnino æqualem illi potestati, quam in terris habere voluit, et habuit Christum, ut homo. Christus enim etiam dum mortalis cum mortalibus versaretur, habuit potestatem, quam Theologi vocant excellentiæ, per quam sacramenta instituire poterat, et sine sacramentis peccata remittere, et alia id genus, ad quæ plenitudo potestatis Pontificia non pertingit. Itaque non sum de numero eorum de quibus ait Joan. de Turrecremata scripsisse, in can. Conjunctiones 33 quest. 2. Mirum est, quod summi Pontifices loquantur moderate de potestate eis data, et quidam doctorculi sine aliquo vero fundamento volunt adulando eos quasi æquiparare Deo. Nichilominus tamen securus affirmo, potuisse Dominum nostrum Jesum Christum tempore mortalitatis suæ, disponere de temporalibus omnibus, et reges, principes regnis dominisque privare, et hanc potestatem Vicario suo sine dubio concessisse, ut ea utatur, quando necessarium judicaverit ad animarum salutem, quæ illi præcipue curæ esse debet.

CAPUT XXVIII.

Digressio circa sententiam cap. Inter corporalia, de translatione Episcopi.

In cap. 28, invehitur Barclaius in Canonistas, quos dicit potestatem omnem divinam, et humanam Pontifici attribuere, ex oratione veræ sententiæ verborum Innocentii III. Pontificis, quæ habentur cap. Inter corporalia, de translatione Episcopi. Ibi enim Innocentius dicit, fortius esse vinculum conjugii spiritualis, quod est inter Episcopum, et Ecclesiam, quam sit vinculum conjugii carnalis inter verum, et mulierem. Et quoniam vinculum conjugii carnalis homo solvere non potest, juxta illud Math. xix. *Quos Deus conjunxit, homo non separet*. Vinculum autem conjugii spiritualis non raro Papa dissolvit: videtur sequi, ut, aut falsum scripsit Innocentius, aut Papam Deo æquare voluerit.

Sed quoniam hæc disputatio ad institutum nostrum non pertinet, et Barclaius, ideo solum hanc digressionem libro suo inseruit, ut occasionem haberet Canonistas carpendi: nam, et in hoc capite auctoriter scribit, nihil esse meris Canonistis imperitius; et in cap. sequenti non veretur dicere, Innocentium IV. et Joannem Andream canonistarum facile principes ineptissime hunc locum Innocentii III. explicavisse: propterea non ero in hoc capite confutando prolixior. Nam neque canonista, inter quos multi viri doctissimi inveniuntur, defensionem mea indigent, neque ego scientiam canonum ita calleo, ut andream me patronum canonistarum profiteri. Illud unum annotare placuit, Barclaium calumniatorem videri, dum dicit canonistas summo Pontifici divinam auctoritatem ex verbis Innocentii III. perperam intellectis, tribuere. Id enim tantum abest a vero, ut contra potius nonnulli eorum propter istum canonem Pontifici detrachere, aut illum colligere, non vereantur. Glossa certe, ubi Innocentius dicit, foris esse vinculum spirituale, corrigi, dicens, dignus, non fortius: et Ostiensis in Summa, de Elect. num. 21. ut ipse hoc loco Barclaius refert: illa, inquit, ratio non est sufficiens, salva auctoritate, et reverentia reddendis. Denique neque Innocentius IV. neque Jo. Andreas, neque Abbas Panormitanus, neque Ancharanus, neque ulus alius ex iis quos videre potui, ex verbis Innocentii III. divinam potestatem summo Pontifici tribuunt, ut Barclaius calumniatur.

CAPUT XXIX.

De vero sensu cap. Inter corporalia, de translatione Episcopi.

In cap. 29. Barclaius rejectis aliorum explanationibus, profert sententiam suam de vero sensu cap. Inter corporalia, de translatione Episcopi: et in summa dicit, verba hujus capituli pugnare cum mente legislatoris, ut aliud Pontifex senserit, aliud scripserit. Hoc autem, quid aliud est, nisi Pontificem facere vel ignorantem, qui nescierit mentem suam explicare, vel malignum, qui voluerit mentiendos lectores decipere? At fuit Innocentius omnium consensu Pontifex optimus, et sapientissimus, ut procul ab eo abfuerit tum ignorantia, tum malignitas. Dicam igitur quid mihi videatur Pontifex in hoc obscuro ca-

pitulo docere voluisse; et nisi fallor, ostendam, verba capitula non tantum in se esse verissima, sed etiam ad mentem Pontificis explicandam aptissima. Fortius esse dicit Pontifex vinculum conjugii spiritualis, quam carnalis. Id esse verum probatur hac ratione, quoniam vinculum conjugii spiritualis non potest in totum solvi, ne per mortem quidem, semper enim manet impressus character Episcopalis, qui nulla vi deleri potest: vinculum autem conjugii carnalis per mortem ita solvitur, ut si maritus defunctus ad vitam rediret; non posset uxorem repetere, quam vivens duxerat, doctrina est Apostoli ad Roman. VII. Deinde vinculum conjugii spiritualis a solo Pontifice Maximo solvi potest, non quidem omnino, ut diximus, sed in ordine ad Ecclesiam particularem cui junctus erat. Solus enim Christi Vicarius Episcopos transferendo, vel deponendo, vel facultatem renuntiandi tribuendo, solvit a vinculo, quo Ecclesie sue tenebantur obstructi: vinculum autem conjugii carnalis non solus Papa, sed ipsi etiam contrahentes aliquando licite, libereque dissolvunt. Siquidem matrimonium ratum, non consummatum potest alter conjugum jure solvere, si ordinem religionis proferri velit, ex concilio Trid. sess. 24. can. 7. neque in hac re ullam a Summo Pontifice facultatem petere debet. Item matrimonium inter infideles contractum, et consummatum, quod utique verum matrimonium est, potest dissolvere alter conjugum, si ad fidem Christianam convertatur altero conjugum in infidelitate remanente, ex Apostolo I Cor. VII. Item in testamento vel eri, matrimonia etiam consummata passim ipsi conjuges per libellum repudii dissolvebant, neque Pontificis auctoritatem expectabant, ex Deuteronom. cap. XXIV. Denique matrimonia rata, et consummata fidelium solvi possunt quoad thorum, et cohabitationem, certis de causis, ab Episcopis particularibus; matrimonium spirituale, ne quoad cohabitationem quidem ab alio, quam a Summo Pontifice solvi potest. Ex his igitur manifeste colligitur vinculum spiritualis conjugii, quod a solo Pontifice solvi potest, firmius ac fortius esse, quam vinculum conjugii carnalis, quod ab ipsis conjugibus, vel ab inferioribus Sacerdotibus solvitur. Atque huc respexisse videtur Innocentius Pontifex, cujus propositum in eo capitulo erat docere, translationes Episcoporum sine Pontificis Maximi consensu fieri non posse.

CAPUT XXX.

Respondetur ad objectiones contra primam partem rationis quintæ pro potestate Summi Pontificis in temporalibus.

In cap. 30. Barclaius post longas digressiones revertitur ad primam partem rationis quintæ Bellarmini, quam in cap. 25. sibi refutandam susceperat. Ait igitur:

« Admittimus quidem ejus propositionem, Pastori scilicet necessariam esse potestatem circa lupos, ut eos arceat omni ratione qua potest. Admittimus et assumptionem, lupos videlicet, qui Ecclesiam Dei vastant, esse hæreticos. Ex quibus concludit hoc modo: Ergo si princeps aliquis ex ove, aut arietem fiat lupus, id est, ex Christiano fiat hæreticus, poterit pastor Ecclesie eum arceare per excommunicationem, et simul jubere populo ne eum sequatur, ac proinde privare eum dominio in subditos. Vitiosa collectio, cujus loco in bona dialectica reponendum est: Ergo si princeps aliquis ex ove, aut arietem fiat lupus, poterit princeps Ecclesie eum arceare omni ratione qua potest. »

Respondeo: Nullum hic est vitium, sed compendio dictum est, quod longiori circuitu dici potuisset: nam ratio, qua potest, et solet Pastor Ecclesie hæreticos, quasi lupos ab ovili suo arceare, illa est, ut per sententiam excommunicationis eos removeat a commercio Catholicorum, et per absolutionem a vinculo subjectionis efficiat, ne populus Catholicus principem hæreticum deinceps sequatur. Neque propositum mihi fuit in libris scribendis, syllogismos proprie formare secundum figuras et modos, ut in scholis faciunt, qui de proposita questione, exercendi gratia disputant: sed vim rationum explicare, atque ostendere, ut alii faciunt, qui libros theologicos scribunt.

At, inquit Barclaius, potest quidem Pastor Ecclesie jure suo excommunicare regem hæreticum: sed absolvere populum a juramento fidelitatis, aut jubere ne populus Catholicus regem hæreticum in rebus politiciis sequatur, jure non potest, cum hoc juri divino, et naturali repugnet.

Ac ne illi fortasse objiciamus, quod non servaverit formam argumentandi, format hunc syllogismum.

« Summus Pontifex nihil præcipere, vel dispensare potest contra jus naturale, et divinum: atqui subiectio, et obedientia principibus, et superioribus debita, est de jure naturali, et divino: ergo summus Pontifex nihil contra eam præcipere, vel dispensare potest: et per consequens non potest præcipere subditis ne principi suo temporali obediant in eo; in quo princeps est, et superior, et si de facto præceperis, licet subditis, tamquam extra territorium jus dicenti, impune non parere. Utrumque propositum est certo certius, ex quibus conclusio necessaria consecutione inducitur. Qui hujus argumenti vim emeraverit, is magnam mecum gratiam inibit. Ego mehercle, ut ingeni mei tenuitatem ingenue fatear, non satis perspicio, qua possit solida ratione elidi. »

Respondeo: Hæc sunt omnia refutata in cap. 26. neque aliquid novi Barclaius attulit hoc loco, sed alius, et aliis verbis more suo eandem repetit. Sed ne queratur nihil nos ad insolubilem ejus demonstrationem in forma respondisse, distinguo assumptionem: nam cum assumit: Atqui subiectio, et obedientia principibus, et superioribus debita de jure naturali, et divino; si intelligat de principibus, et superioribus, pro tempore quo principes, et superiores legitimi sunt: verum assumit, sed nihil inde concludere potest: nam principes hæretici post sententiam Summi Pontificis declarantis illos excommunicatos et depositos, non sunt amplius legitimi principes, vel superiores: sin autem intelligat de principibus, et superioribus, pro quocumque tempore, etiam post abrogatum illis imperium; falsum assumit. neque de hac re ullum esse dubium potest. Nam jure divino tenentur subditi non solum obedire regi tamquam præcellenti, sed etiam ducibus, tamquam ab eo missis, ut scribit S. Petrus in priore epist. cap. 2; et tamen posteaquam rex abrogavit duci potestatem, non tenentur amplius illi obedire, quemadmodum neque ipsi regi obedire tenentur, quando jure a regni solio dejectus est. Quare Barclaius si aliquid solidi adferre voluisset, debuisset probare, principes terræ cum semel principatum adepti sunt, jure divino in principatu ita stabilitos esse, ut nulla vi, nulloque jure dejecti possint a Principatu: hoc autem, in quo totus vertitur cardo questionis, nunquam probare potuit.

Sed dicet, esto Principes deponi possint, non tamen deponi possunt, nisi a superiore.

Respondeo : Papam omnino superiorem esse cum sit Vicarius Jesu Christi, non puri hominis, sed Dei et hominis, ac per hoc sit vice Christi pastor, et pater, et rector, et caput omnium Christianorum, etiam principum, regum, et imperatorum, ut sæpe dictum est, et ex ipsis divinis litteris manifeste deducitur.

« At, inquit Barclaius, Papa quidem superior est, sed non in eadem specie superioritatis : superior enim est regibus, et principibus in rebus divinis, et spiritualibus : in temporalibus autem fatentur ipsi pontifices, se regibus superiores non esse, ut notum est ex cap. Per Venerab., Qui filii sint legitimi. Ubi Pontifex dicit, regem non habere superiorem in temporalibus. »

Respondeo : Jam hæc omnia supra esse tractata, et discussa : ostendimus enim Pontificem superiorem esse regibus etiam in temporalibus, quando propter spiritualia necesse est dispendere de temporalibus, quæ spiritualibus subordinata esse debent : idque ostendimus ex communi sententia doctorum, allatis testimoniis supra septuaginta ; item ex conciliis Ecclesie generalibus non paucis, denique ex ratione in divinis litteris fundata adversus quæ nihil attulit Barclaius, nisi clamores tragicos, et verba turgida, sed inania. Quod autem Innocentius scribit, reges non habere superiorem in temporalibus, verissimum est in eo sensu, in quo id Innocentius dicit, quod videlicet sint reges, supremi principes temporales, neque habeant super se alios reges, vel imperatores, excepto Deo, qui est rex regum, et Dominus dominantium : sed hoc non prohibet, quo minus habeant reges superiorem spirituales tanta prædium potestate, ut possit temporalia dirigere ad spiritualia, cum ordinaris ratio postulet, ut potestas temporalis subiecta sit spirituali, quando in unum conveniunt, et unam Ecclesiam faciunt, quomodo corpus in homine subijcitur spiritui, et ab eo regitur, et, ubi opus est, corrigitur, et castigatur.

Subjungit postea Barclaius longissimam apostrophem populorum ad Pontificem, in qua quod ipse milles repetivit, iterum repetendo tribuit populis ; quæ imperitos, et leves permovere forsitan possint : sed homines cordati, et prudentes facile intelligent, hæc esse refugia miserorum, qui quod viribus obtinere non valent, ea gemitibus, et importunitate extorquere conantur. Verum tamen lector existimet, nos laborem respondendi

subterfugere velle, aut quæ Barclaius in persona populi dicit, majora esse, quam re vera sint, instituat responsonem per modum dialogi, et populum verbis Barclai loquentem, et Pontificem verbis meis respondentem inducam.

CAPUT XXXI.

Dialogismus inter Populum nimis addictum regi terreno, et pontificem populo salubriter consulentem.

Pop. — Pater sancte, nequaquam es regem nostrum in temporalibus superior : ideoque non potes obsequium temporale, quod illi præstamus, impedire.

Pont. — Quando salus tua æterna in periculum adducitur propter obsequium temporale, quod regi præstas ; tunc omnino superior sum rege tuo etiam in temporalibus : nam et illum, et te ad vitam æternam dirigere debeo ; et omnia impedimenta de medio tollere, quæ hoc iter impediunt.

Pop. — Cur nos facere prohibes, quod Deus nos facere imperat ?

Pont. — Absit ; non hoc prohibeo, sed contra potius impero, ne facias, quod Deus te facere prohibet. Ego pastor sum a Christo, qui Dominus gregis est, constitutus. Vos populi, oviculæ estis, reges vestri arietes sunt. Itaque dum reges vestri arietes esse perseverant, sino ut vos regant, et ducant : sed si vertantur in lupos, æquum ne erit, ut patiar duci oves Domini mei a lupis ? Itaque jure veto, ne illos sequamini : nam et hoc Dominus vetat, quoniam cum nimis grandi periculo oviculæ reguntur a lupis.

Pop. — An quia tuum est, voluntatem Dei in lege divina, et Scripturis comprehensam interpretari ?

Pont. — Tu dixisti.

Pop. — At non est tamen illa interpretatio adhibenda, quæ legem penitus evacuet, et mandatum omnino destruat, ac dissolvat.

Pont. — Quam legem Dei interpretando destruximus, aut dissolvimus unquam, vel prædecessores mei, vel ego ?

Pop. — Si quid dubii, aut obscuri est in lege divina, ad sedem Petri, id est, ad sedem, quam tu nunc tenes, interpretationis veritatem accepturi confugimus : quod autem per se clarum est, et perspicuum, id nulla interpretationis luce indiget.

Pont. — Quid tum ?

Pop. — Cum Dominus, et Salvator noster jubeat, nos reddere Cæsari, quæ sunt Cæsaris et quæ sunt Dei Deo : et deinde per Apostolum principibus, et potestatibus subditos esse, et dicto obedire : tum est nobis declarare, quæ sunt Cæsaris, id est, quæ a nobis regi nostro debentur, et quæ sunt Dei, ut sua utrique reddamus ; et in ea distinctione vocem tuam libenter audiemus. At cum dicis, nolite quidquam Cæsari, sive principi vestro reddere, contradicis Christo, ac proinde vocem tuam non audimus.

Pont. — Quando Dominus dixit : Reddite quæ sunt Cæsaris Cæsari, jussit censum dari ei, qui tunc imperabat, neque Judæos ad idololatriam cogebat, neque adhuc erat ab ulla legitima potestate depositus : quod idem jussit multo antea per Hieremiam Prophetam Deus fieri erga Nabuchodonosor regem Babylonis propter eandem causam, sed cum tempore Machabeorum Antiochus rex populum avertebat a fide, et Religione divina, non jussit Deus ut eum pro rege habere pergerent, sed inspiravit Mathathie, et filiis ejus, viris fortissimis, ut exercitu congregato bellum cum Antiocho tamquam cum hoste gererent, et populum in libertatem vindicarent. Sic igitur et tu, popule Christiane, regi legitimo, et qui a lege Dei, et Catholica Religione te non averfit, quique propterea a me Christi Vicario amatur ut filius, reddes obedientiam debitam, in iis, quæ contra legem Dei, et fidem Catholicam non jubebit. Regem autem, qui te sive blanditiis, sive alio modo a via, quæ ducit ad vitam, revocare conatur, et per sententiam meam a cœtu populi ejectus, et regno privatus est, pro rege non habebis ; sed obedientiam civilem regi debitam alteri exhibebis, qui in ejus locum legitime successerit. Porro Deo, quæ Dei sunt reddes, quando fide, spe, et charitate Deum coles, neque ullius hominis timore, vel amore separari te sines. Itaque nunquam ex me audies, nolite quidquam Cæsari aut principi vestro reddere, sed hoc audies, nolite seduci, ut etiam pro Cæsare, aut principibus vestro habeatis, qui re vera Cæsari, et princeps esse desit.

Pop. — Potemur quidem, et profitemur sanctitatis tuæ expositioni atque interpretationi in legis divinæ observatione locum esse : sed eam non admitti asserimus, quæ facit ut jus naturale, et divinum sit ludibrio, et penitus contemnatur, veluti ne a re, de qua agitur, aberremus ; jubemur principibus, et potestatibus obedire : tuas in hujus mandati observatione explicationes, et restrictiones, quæ modo mandatum ipsum non extinguunt, tamquam filii obedientes libenter amplectimur : veluti cum nullam inde obligationem parendi regibus oriri dicas, nisi in iis, quæ ad temporalem ipsorum jurisdictionem pertinent ; spiritualia omnia Vicario Christi, atque Ecclesie reservanda esse. Item cum admones non esse regi obediendum in eo, quod contra jus divinum, vel naturale imperat, aut quod aliqui bonis moribus adversatur. At quando simpliciter, et absolute præcipis, ne principi nostro legitimo, ejusve monitis, mandatis, et legibus ullo modo obediamus : præcepto tuo parere non possumus, quia hoc non est mandata Dei interpretari, quod sanctitati tuæ conceditur : sed penitus antiquare, et abrogare, quod nullo modo potes.

Pont. — In multiloquio non deerit peccatum : videris enim ex Barclaii alicujus schola produsse, dum tot verba sine ratione multiplicas : gravius autem peccas dum doctorem tuum docere, et legislatori legem dare præsumis : sed gravissime delinquis, et erras, dum Christi Vicario imponis, quod faciat jus naturale, et divinum ludibrio haberi, quodque mandatum Dei de obedientia principibus debita antiquare, et abrogare velit, nusquam enim ego, aut prædecessores mei simpliciter, et absolute (ut tu loqueris) præcepimus, ne principi legitimo, ejusve monitis, mandatis, et legibus ullo modo obediatur. Istæ calumnias, et imposturæ sunt doctoris tui Barclaii : quod enim dicimus, et docemus, hoc est, ut principi ab Ecclesia, publica auctoritate excommunicato, et deposito, qui proinde legitimus princeps esse desit, nulla deinceps obedientia debeat. Id vero cum nullo divino mandato pugnat : divinum enim mandatum non hoc habet, ut ei, qui princeps legitimus esse desit, obedientia deferatur. Tu vero diligenter attende, et expende, utrum majorem fidem habere debeas patri tuo, Christi Vicario, et matri tuæ Ecclesie ; an uni falso fratri, qui te seducit, ac facit, ut contra mandatum Dei, patri, et matri non obedias : dum obedientiæ regie zelum sine scientia vis habere.

Pop. — Christus cum claves regni cœlestis Petro tradidit, non dedit ei potestatem faciendi de peccato non peccatum.

Pont. — Nescis quid loquaris: siquidem in bono sensu dedit Christus Petro potestatem faciendi de peccato non peccatum, et de non peccato peccatum: peccatum est inire matrimonium in gradu prohibito, non servuare in quadragesima, die festo laborare serviliter, et tamen hæc omnia, et alia id genus plurima, dispensante Petro auctoritate clavium sibi datarum, peccata esse desinunt; contra vero potest Petrus addere novum gradum consanguinitatis et affinitatis, addere novum diem jejunii, addere novam diem festum, et hinc fient peccata, si quis in gradu illo addito conjugium contrahat, aut diebus additis non jejunet, aut ab opere servili non se absteat, quæ tamen antea peccata non fuissent. Sic igitur peccatum fuisse regali, vel tali non obedire, et tamen si per claves Petri ille talis rex hereticus declaratur, excommunicatur, et deponatur, jam non erit peccatum illi non obedire. Verum est tamen claves Petri ad id non se extendere, ut possit summus Pontifex declarare, non esse peccatum quod est peccatum, aut esse peccatum, quod peccatum non est: id enim esset dicere malum bonum, et bonum malum: quod longissime abest, et semper affuit, et abest a doctrina illius, qui Ecclesie præest, quæ est columna: et firmamentum veritatis.

Pop. — Nos igitur communem Canonistarum doctrinam in hac parte sequemur, qui tradunt, mandato Papæ non esse parendum, si vel injustum sit: vel ex eo multa mala, seu scandalum verisimiliter est futurum, aut turbatio status Ecclesie, et reipub. Christianæ oritura, et ideo si Papa mandaret Religiosis aliquid, quod esset contra substantiam ordinis, id est, quod repugnaret regulæ ab iis professæ, ut interpretatur Felinus, id cap. Accepimus de fid. instrum. et cap. Si quando, de rescrip., non tenentur ei obedire: ut idem Innocentius docet in cap. Ne Dei, de monia, quem refert, et sequitur Martius de Corazis, in tract. de Principibus quest. 498. et Felinus dicit cap. Si quando, et dicto cap. Accepimus: quanto igitur minus debent regum subditi Pontificem, eos ab obedientia jure divino, et naturali regi suo debita, et artissimo juris jurandi fœdere sancita, retrahere conantem audire?

Pont. — Quæ sit communis sententia non solum canonistarum, sed etiam theologorum, et juris civilis peritorum, imo et ipso-

rum sacrorum conciliorum discere poteris ex prolegomenis hujus libri, ubi communi consensu affirmatur jure posse a Summo Pontifice justis de causis regem excommunicari, et deponi et subditos ab omni obedientiæ et fidelitatis vinculo liberari. Non est autem credibile, Canonistas omnes secum ipsos pugnare. Cum ergo dicunt aliqui Canonistarum non esse obediendum Pontifici quando mandatum ipsius injustum est, aut scandalorum, et perturbationis causa: primum, non loquuntur de Pontifice ex Cathedra docente Ecclesiam universam: deinde non loquuntur absolute, sed conditionaliter, id est, si id fieret, si forte contingeret, ut Pontifex alicui particulari homini mandaret aliquid contra legem Dei: tunc enim nota est S. Petri doctrina, Act. v: Obediendum est Deo magis, quam hominibus. Sed quando Pontifices prædecessores mei, ut Gregorius VII., Innocentius IV. et alii principes magnos excommunicare, ac deponere, et subditos eorum ab obedientia liberare voluerunt, id fecerunt ex Cathedra, in concilio, publica cæmonia, ex auctoritate Dei, et sanctorum Apostolorum Petri, et Pauli sibi divinitus communicata: proinde, qui dicit, non esse obediendum Vicario Christi, ita præcipienti, is universam condemnat Ecclesiam, et non iam canonica, quam canonum depravator dici debet, et quamquam non existimamus ullum bonum canonistam in hunc errorem incidisse: tamen si quis esset, secure posset fidelis Christianus, et prudens uni, vel alteri canonista condiciores canones antepone: quod autem dicit, jure divino, et naturali deberi obedientiam regibus: Verum est de regibus legitimis, et nondum per sententiam judicis depositis: et quoniam ab horum, non ab illorum obedientia te retrahimus; propterea vel falsum nobis imponis, vel frustra de nobis queris.

Pop. — Si ob eam causam non jubes regis nostri jugum abicere, quod per obedientiam illi exhibitam, spirituales bonum impediatur; respondemus, id quicquid est mali, ex quodam accidente evenire, sive per accidens fieri: malum enim ex bono, aut bonum ex malo per se oriri non potest: accidens autem illud dolenter ferimus, sed impedire non possumus. Nos officium regis debitum Dei jussu persolvimus, et secundum patientiam boni operis gloriam, honorem, et incorruptionem quærimus, ille si debito sibi obsequio, et tanto Dei beneficio abuta-

tur, Deum supra se judicem, et vindicem acerrimum sentiet: nobis non licet officium deserere; et Dei mandatum præterire, ut bonum inde, quantumvis magnum consequatur, ne eam, quam Apostolus nunciat, nobis ipsis acquiramus.

Pont. — Videtur tibi satis apte convenire, quod Spiritus sanctus per os David prophetae, et regis ait: Noluit intelligere, ut bene ageret: siquidem detrimentum spirituale, id est, periculum subversionis animarum, quod est annexum obedientiæ ad regem hereticum, præsertim quando is rex fidem Catholicam molitur evertere, sufficiens causa est Vicario Christi, qui super totam Christi familiam constitutus est, ut regem illum excommunicationis sententia feriat, et dominio illo privet, quod super fideles habebat. Ubi vero rex, alioqui legitimus, ob detrimentum spirituale regno privatus est, per sententiam ejus, qui Ecclesiam universam regit, non solum non tenetur populus illi parere, sed tenetur non parere; ac per hoc cum illi jure deposito obedientiam præbet, non per accidens, sed per se causa est mali, et inobedientiæ peccatum incurrit, ut inobedientiæ peccatum evitet. Neque officium regi debitum Dei jussu persolvit; sed officium regi, indebitum Deo prohibente persolvit, qui vero regi, ut dictum est, jure deposito obedientiam denegat, non facit malum, ut bonum inde sequatur: sed facit bonum, ut malum gravissimum evitetur: neque damnationem sibi ipse acquirit, sed a damnatione, quam alioqui incurreret liberatur. Quod si hæc non intelligis, popule stulle et insipiens: cur non audis me Pastorem tuum? cur judicio tuo fidis? cur seduceris ab alieno? *Oves certe Pastorem proprium sequuntur, quia sciunt vocem ejus: alienum autem non sequuntur, sed fugiunt ab eo, quia non noverunt vocem alienonum, inquit Veritas, Joan. X.*

Pop. — Qui jubet nos regibus obedire, et reddere Cæsari quæ sunt Cæsaris, nullam bonos inter et malos principes distinctionem facit, ac per hoc nec nos distinguere debemus.

Pont. — Addo etiam cum Apostolo Petro, obediendum esse non tantum bonis, et modestis, sed etiam dyssolis, I Petr. II. Itaque non distinguimus inter bonos et malos, dum superiores sunt: sed quæstio nostra est, an sit obediendum regi per sententiam rejecto, ac deposito; huic enim obedientiam exhi-

beri Christus non jubet, et Vicarius Christi prohibet: proinde qui obedientiam illi exhibet, Christo non obsequitur, et Vicarium Christi ledit.

Pop. — Si, ut docet B. Augustinus, is qui confidentiam Deo voverit, nullo modo debet ista compensatione peccare, ut ideo credat uxorem sibi esse ducendam, quia promisit quæ nuptias ejus appetit, futuram se esse Christianam: atque ita acquirat Christo animam in morte infidelitatis posita femine, quæ parata est, si huic nupsit fieri Christiana qua nos apud Deum excusatione utemur, si ut speratum aliquod bonum eveniat, juris urandi religionem, et fidem volumus Deo, regique nostro datam: nihil enim anima pretiosius, pro qua Dominus, et Salvator mori dignatus est: si ergo ut eam Christo lucreremur, peccare non liceat, eccujus rei causa peccandum?

Pont. — Non sunt facienda mala, ut veniant bona, hæc doctrina Apostolica est, ac per hoc et nostra: hinc non licet votum castitatis violare, ut animus Christo lucreremur: neque licet contra jurjurandi religionem aliquid facere, ut mandum universi salvum faciamus: sed non ideo non licet mihi, cui Christus dixit in persona S. Petri, Quodcumque solveris super terram, erit solutum et in caelis, et in votis dispensare, et a juramenti vinculo solvere; qui autem Apostolica auctoritate, vel voto, vel juramento solutus est, jam non peccat contra votum, vel juramentum, si ea faciat, quæ antea ligatus voto, vel juramento facere non poterat: quemadmodum enim inter homines, qui debet alteri pecunias, peccat, si non restituit: sed si creditor solverit debitorem obligatione reddendi, jam non peccabit etiam si nunquam restituit: sic etiam dum votum, aut juramentum viget, et ligat: peccat qui illa non servat; sed si Vicarius Dei, accepta a Deo auctoritate, et ipsius Dei nomine relaxat obligationem voti, vel juramenti, jam non peccat qui ea non servat: stulta igitur est illa interrogatio tua, eccujus gratia peccandum? quasi hoc a populo Sacerdos discere opus habeat.

Pop. — Quod autem præterea dicit, te nos ab hujus officii vinculo absolvere, atque absolutos declarare: id non omnem conscientis nostris scrupulum admittit; sed animo pendere, ac dubitare magis de tua potestate facit: quod sciamus præceptum, cujus tu nobis gratiam te facturum promittis, Dei et

naturæ lege esse sancitum : sanctitatem vero tuam non posse, ne quidem de plenitudine potestatis, legis naturalis, et divinæ gratiam cuiquam facere.

Pont. — Jam indocilem omnino te præbes, cum ad eadem semper revolveris. Non ego tibi gratiam facio præcepti naturalis, vel divini, cum ab obedientiæ vinculo te absolvo, non enim permitto ut regi non pareas, quod esset contra jus divinum; sed facio, ut ille qui tibi rex erat, non sit tibi deinceps rex : quemadmodum, qui donat servum libertate, non concedit, ut servus non teneatur obedire Domino, quod esset etiam contra jus divinum : sed facit ut Dominum non habeat, cui obediat, et qui filium emancipando eximit a potestate patria, non docet liberum esse filiis, parentibus non obedire, sed facit ut ille, qui filius erat, jam non censeatur filius. Et qui votum, aut juramentum relaxat, non dat facultatem violandi vota, vel juramenta, sed facit, ut non habeat votum, vel juramentum.

Pop. — Tibi igitur in spiritualibus, regi in temporalibus obsequemur : utrumque Deus jubet, utrumque præstabimus.

Pont. — Si (ut paulo ante dicebas) pendebas animo, et dubitabas; cur in re dubia te ipse iudicem constituisti, et tam audacter conclusisti? Deus certe in Deuter. cap. xvii. in rebus dubiis, et obscuris remittit homines ad Sacerdotem, nec vult ut unusquisque sit iudex. Et tu ipse paulo ante dixisti, in rebus dubiis ad Sedem Petri esse confugiendum; cur igitur in dubitatione tam gravi ad locum, quem elegit Dominus, id est, ad Sedem Petri non confugisti? Ac ut intelligas te tua conclusione nihil effecisse : attende primum, Deum quidem jubere, ut Pontifici obedias in spiritualibus, sed non jubere ut in spiritualibus tantum; imo jubere, ut consequenter etiam obedias in temporalibus, sed regi qui legitime regnat, non regi, qui ob hæresim, vel alia justa de causa regno privatus est : nam et ipsi Pontifici obedire non deberes in spiritualibus, si forte (quod fieri non posse pie credimus) in hæresim lapsus ab Ecclesia Pontificatu privatus esse denunciaretur. Attende postremo, dubitationem de potestate Pape, an ad temporalia se extendat non esse dubitationem de re temporali, sed de re spirituali, et supernaturali, quæque non ab arbitrio, vel iudicio hominum, sed ab intelligentia Scripturarum et interpretatione voluntatis divinæ dependet, quare

non tuo iudicio, sed Ecclesiæ in tam gravi dubitatione stare debuisti. Ecclesia vero, et per caput suum Christi Vicarium, et per Concilia, id est, per principalia membra sua, et per doctores theologos, et canonistas, id est, per linguas suas, non obscure docuit, Potestati spirituali subjectam esse potestatem temporalem, ut corpus animæ, et ideo potestatem temporalem, etiam regiam, a potestate spirituali, quæ plenissime reperitur in Papa, dirigi, et corrigi, iudicari, et mutari posse, cum deviat.

Pop. — Minas denique, quas mandato inferis miramur quidem, et ex parte metumus : sed non ita sumus meticulosi tamen, ut plus eas, quam oportet timeamus, aut his ita terreamur, ut metu injustæ excommunicationis, justum, ac jure debitum obsequium regi nostro denegemus. Licet enim vulgo jactetur, omnem excommunicationem esse timendam : scire tamen oportet injustam excommunicationem, non lædere eum in quem fertur, sed eum potius a quo fertur : si ideo nos anathematis mucrone ferias, quia nolumus mandatum Dei, te jubente, prætergredi, et malum facere, maledictio vertetur in benedictionem, ut, quamvis ligati exterius videamur, interius soluti, atque innocentes maneamus.

Pont. — Hoc nimirum est quod Sapientis dicit : Impius cum in profundum venerit, contemnit. In hanc te foveam præcipitem egit superbia, quia te ipse iudicem rerum divinarum, et celestium constituisti : et in hujus foveæ profundum demersus iudicium non solum Vicarii Christi, sed ipsius etiam Christi contemnis. Nam etiam si timere te dicas minas censurarum Ecclesiæ; tamen cum audacter pronuncias, eis te non paritum, non solum timorem excludis, sed addis manifeste contemptum : qui enim vere timet, saltem ex timore mandata observat. Quod autem dicis, injustam sententiam non lædere eum, in quem fertur, verum est quando is, in quem fertur, eam humiliter tolerat, et observat, donec injustitia, vel potius nullitas ejus manifeste se prodatur. Sed cum is, in quem fertur, eam superbe contemnit, et audacter mandata transgreditur, si non lædit eum excommunicatione injusta, vel nulla, lædit tamen superbia, et tumor, quo Pastoris mandata contemnit. Sed hæc dicenda essent, si censura, et mandata, de quibus nunc loquimur, aliquam injustitiæ, vel nullitatis speciem præ se ferrent. At cum

Vicarius Christi sub excommunicationis pena populus jubet, ut regi hæretico, vel alias juste excommunicato, atque deposito, non obediant : quæ suspicio injustitiæ suboriri potest? non enim ut tu falso affirmas, Pontifex anathematis mucrone te ferit, quia non vis mandatum Dei, ipso jubente, prætergredi, et malum facere : sed contra potius, quia mandatum Dei, Pontifice prohibente, vis transgredi, et malum inobedientiæ facere. Nusquam enim mandavit Deus, ut regi hæretico, et excommunicato, ac deposito, populus obsequium præstet; sed mandavit, ut hæreticos vitet, et ne Ave quidem illis dicat, ut Pastori suo obediat, et vocem ejus audiat.

Atque hæc sunt, quæ Barlaio in persona populi dicere placuit; ad quæ non sine stomacho respondi, cum valde me pigeat eadem toties replicando tempus, et operam perdere : et tamen hæc puerili apostrophe tandem finita, jactat Barlaeus firmissimis demonstrationibus, et ineluctabilibus argumentis rem totam esse conclusam.

CAPUT XXXII.

Refutantur falsa quædam pronunciata Barlaei, quæ digrediendo effutit.

In capite trigesimo primo Barlaeus multa repetit, quæ supra dixerat de majoribus nostris, qui Principes infideles, cum facile possent eos opprimere, patienter tolerarunt : item de turbis excitatis in Ecclesia occasione Gregorii VII et Bonifacii VIII qui Principes Christianos, vel re ipsa deposuerunt, vel deponere tentarunt. Addit vero reprehensionem Clementis Septimi, et Pauli Tertii in hæc verba.

« De postremis duobus Pontificibus ausim affirmare (est enim orbi notissimum) in causa eos fuisse pendendæ Religionis in Anglia, quod istam tam invidiosam, et late patientem potestatem in regni illius principem, et populum sibi assumere, et exercere conati sint.

Hæc vero falsitas et calumnia tam est manifesta, et notoria, ut mirum sit ab homine, qui se in historicis versatum proficitur, proficisci potuisse. Sed odium in Pontifices, et maledicendi libido, non solum mentem exæcat, sed etiam memoriam perdit. Quis

enim ignorat Clementem Septimum optasse modis omnibus Henrico VIII. Angliæ regi sibi amicissimo gratificari modo justitia, et Religio id patrentur? At Henricum anathemate ferit; et extat sententia Clementis in Henricum apud Nicolam Sanderum lib. 1. de Schismate Anglicano. Verum est, sed coactus fuit, et causa anathematis adeo justa fuit, ut ne Barlaeus quidem eam reprehendere possit, quamvis maxime vellet : nimirum Henricus contra omnia jura, cum maximo totius orbis terræ scandalo, lite pendente ad tribunal Summi Pontificis, et ipso Summo Pontifice palam prohibente, et censuras Ecclesiæ comminante, Catharinam legitimam conjugem a se abdicavit, et Annam Bolenam sibi multis modis affinem matrimonio junxit; ita separavit quod Deus conjunxit, et conjunxit quæ Deus separari mandavit. Quæro igitur a Barlaeo, an poterit Clemens Pontifex, salva pietate, aliud agere quam quod egit? certe peccare non licet ullius boni acquirendi gratia : quomodo autem Pontifex non peccasset, si matrimonium regis cum Catharina jure contractum diremisset? et matrimonium ejusdem regis cum Anna, quæ ipsius regis soror et filia ex affinitate erat, approbasset? Id enim ita se habere, ex confessione ipsius regis, Nicolai Sanderus demonstrat lib. 1. de schismate Anglicano. Ergo causa perditionis Angliæ, non Pontificis justitia, sed regis impetens libido fuit. Paulus vero tertius severiorum quidem sententiam in Henricum protulit, sed quando jam rex a Catholica fide defecebat, seque per novam et inauditam hæresim caput Ecclesiæ constituerat, et regnum suum a communionem corporis Christi mystici separaverat. Quare non potuit esse causa Paulus Pontifex perditionis Angliæ, quæ jam perierat : neque aliud propositum fuit Pontifici, nisi ut gregem, et regem perditum, si quo modo posset, inveniret, atque ad viam veritatis errantem reduceret, et mortuum in peccatis ad vitam gratiæ revocaret; ut de eo dicere posset, Filius meus mortuus erat, et revixit, perierat, et inventus est. Vide apud Sanderum loco citato, defectionem regis, et regni anno 1334. et sententiam Pontificis Pauli III anno 1533. quam etiam sententiam idem Pontifex ob spem aliquam conversionis regis ostensam, ut in eodem loco Sanderus notat, executioni mandari noluit.

Subjungit postea falsitatem aliam, non in